

**Шетеля Наталя Ігорівна**

кандидат психологічних наук, доцент, заслужений працівник культури України,  
директор інституту КЗВО «Ужгородський інститут культури і мистецтв»,  
м. Ужгород, Україна  
ORCID ID: 0000-0001-8810-4805  
*uzhgorodkkm@gmail.com*

## **АКСІОЛОГІЧНА ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ В ГАЛУЗІ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ: ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ**

**Анотація.** Поточна культурна ситуація характеризується станом ціннісної невизначеності й дезорієнтації. Своєю чергою, зростає значення галузі культури і мистецтв, зокрема актуалізується ціннісна складова професійної підготовки представників вказаної галузі. Мета представленої дослідження полягає у систематизації засобів діагностики сформованості аксіологічної компетентності майбутнього фахівця у галузі 02 «Культура і мистецтво» – компонент, критеріїв і показників (і рівнів їхнього вияву).

В контексті діагностики сформованості аксіологічної компетентності майбутнього фахівця в галузі культури і мистецтв виокремлено когнітивно-інтелектуальну, ціннісно-мотиваційну, операційно-діяльнісну й організаційну компоненти. Їхніми критеріями визначено: 1) розуміння сутності та специфіки аксіологічних знань і професійно значущих цінностей; 2) засвоєння професійно значущих цінностей як мотивуючих факторів культурно-мистецької професійної діяльності; 3) практичну реалізацію аксіологічної компетентності як відображення внутрішнього прийняття й здатності до реалізації і промоції цінностей культури і мистецтва; 4) практичне здійснення сукупності дій, спрямованих на самоосвіту й професійне зростання як особисті цінності.

Обґрунтована система відповідних показників і рівнів з урахуванням особливостей навчально-методичних заходів й організаційних зусиль спрямованих на формування аксіологічної професійної компетентності майбутнього фахівця в галузі культури і мистецтв в умовах аксіорозвивального середовища.

Обстоюється думка, що напрацьовані засоби діагностики можуть бути застосовані у процесі створення змістово-функціональної моделі формування аксіологічної професійної компетентності майбутнього фахівця у галузі 02 «Культура і мистецтво» для практичної перевірки сформованості аксіологічної компетентності.

**Ключові слова:** професійна освіта, аксіорозвивальне середовище, аксіологічна компетентність, засоби діагностики.

## 1. ВСТУП

**Постановка проблеми.** На підставі проведених нами досліджень обґрунтовано констатувати, що для поточної культурної ситуації характерний стан ціннісної невизначеності й дезорієнтації. Своєю чергою, галузь культури і мистецтв набуває нині особливого значення, оскільки традиційно є простором формування особистості і її ціннісно-смыслові сфери. При цьому ми послідовно обстоюємо позицію, що у системі професійних компетентностей майбутнього фахівця у галузі 02 «Культура і мистецтво» особливе місце має займати саме аксіологічна компетентність. Така наукова позиція має філософсько-теоретичне обґрунтування й підтверджена змістом національних та міжнародних нормативно-правових актів у царині освіти й професійної підготовки у вищій школі, з яких походить доцільність, актуальність й перспективність реалізація аксіологічного підходу.

Нашою концептуальною ідеєю є положення, що якість професійної підготовки майбутнього фахівця в галузі культури і мистецтв принципово зміниться у разі значно більшої уваги в освітній практиці до аксіологічних аспектів такої підготовки. Засобом практичного забезпечення ціннісно-орієнтованого характеру професійної підготовки фахівця у галузі культури і мистецтв ми розглядаємо аксіорозвивальне середовище, що забезпечує ефективне досягнення актуальних освітніх результатів: сформованість аксіологічної компетентності і аксіологічної культури високого рівня у фахівців у галузі 02 «Культура і мистецтво».

Логіка наукового дослідження визначає необхідність експериментальної перевірки теоретично обґрунтованих педагогічних умов щодо формування аксіологічної компетентності в умовах аксіорозвивального середовища. Водночас постає питання визначення засобів діагностики сформованості відповідної компетентності, чому і буде присвячений подальший виклад.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Дослідницька практика останніх десятиліть демонструє значний досвід емпіричного виокремлення компонент, критеріїв, показників та рівнів сформованості певних компетентностей (або особистісних якостей) здобувача освіти, а також значний масив методик їхнього діагностування.

Передусім відзначимо, що феномен компонент сформованості певних компетентностей (або особистісних якостей) отримав своє осмислення в роботах В. Бикова [1], Г. Дзвоник [2], О. Столяренко [3]. Емпіричний досвід формування певних компетентностей (або особистісних якостей) здобувача освіти представлений у роботах Т. Вакалюк [4], В. Дем'янюка [5], Н. Лупак [6] та інші. Узагальнивши позиції вказаних науковців обґрунтовано говорити про важливий потенціал вказаної діагностичної одиниці для розкриття різних аспектів певних компетентностей в структурі особистості за результатами освітнього процесу.

Важливе місце серед діагностичних інструментів визначення сформованості певних компетентностей (або особистісних якостей) посідає феномен «критерій». у межах педагогічної теорії поняття «критерій» було опрацьоване В. Бондаренко [7], В. Курило [8], О. Молчанюк [9], О. Столяренко [3] та інші. На тілі певних відмінностей щодо трактування поняття «критерій» типовим є його розуміння як важливого засобу фіксації деяких ознак з

метою оцінювання певного явища у діагностичній практиці. Водночас, у працях вказаних вище науковців загальним місцем є визнання того факту, що критерії конкретизуються через певні показники (якісні ознаки). Як влучно вказують О. Кричківська і Н. Лиса, при цьому «розрізняють кількісні показники, які фіксують наявність чи відсутність якої-небудь властивості, та якісні показники, які фіксують міру вираженості чи розвитку властивості» [11, с. 462].

Оскільки у процесі визначення сформованості певних компетентностей важливу роль відіграє встановлення рівнів їх вияву, то у спеціальній літературі напрацьований чималий досвід фіксації поняття «рівнів». У цьому контексті варто звернути увагу і на праці вже згаданих науковців, і на доробки таких дослідників, як-от О. Блашкова [12], А. Ковінько [13], Н. Стадніченко [14] та інших. Очевидно, що теоретичні й практичні напрацювання щодо феноменів опису компонент, критеріїв і показників (і рівнів їхнього вияву) як засобів діагностики постають основою авторського підходу до організації системи діагностичних засобів визначення сформованості аксіологічної компетентності майбутнього фахівця в галузі культури і мистецтв.

**Мета** дослідження полягає у систематизації засобів діагностики сформованості аксіологічної компетентності майбутнього фахівця у галузі 02 «Культура і мистецтво» – компонент, критеріїв і показників (і рівнів їхнього вияву). Досягнення вказаної мети потребує не лише теоретичного визначення змісту означених засобів діагностики у процесі нашого дослідження, але наповнення їх практичним змістом.

Методологічна основа дослідження визначена його теоретичним характером й передбачає залучення загально-теоретичних і аналітичних методів наукового дослідження, що надають можливість розв'язання сформульованих наукових завдань.

## 2. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Порядок нашого дослідження полягатиме в русі від концептуального визначення окремих діагностичних одиниць – компонент, критеріїв, показників та рівнів сформованості, до їхньої адаптації під потреби нашого дослідження.

Передусім звернемо нашу дослідницьку увагу на феномен компонент сформованості певних компетентностей (або особистісних якостей), зважаючи на вище вказаний його потенціал охарактеризувати різні аспекти розкриття певних компетентностей в структурі особистості за результатами освітнього процесу. Відзначимо, що українська дослідниця Галина Дзвоник аналізуючи структурні компоненти психологічної готовності до педагогічної діяльності вказує на те, що в науковій практиці не має однастайності до визначення структурних компонентів готовності до діяльності, але при цьому як правило дослідники виділяють такі компоненти: 1) мотиваційний (усвідомлення власних потреб і суспільних); 2) орієнтаційний (усвідомлення професійних цілей); 3) вольовий (мобілізація, самоконтроль, самоорганізація); 4) оцінний (самооцінка, оцінка співвідношення власних можливостей досягнення певного результату) [2]. Своєю чергою, український науковець Валерій Биков готовність до професійної діяльності розглядає як інтегративну характеристику особистості, складну функціональну психологічну систему, що складається з відповідних компонент: 1) мотиви діяльності, 2) цілі діяльності, 3) інформаційна основа діяльності, 4) програма діяльності, 5) блок прийняття рішення, що має підсистему професійно важливих якостей особистості [1]. Для нашого дослідження також важлива позиція української дослідниці Олени Столяренко, яка опрацьовуючи проблематику гуманітаризації освіти виокремила у структурі ціннісних відношень особистості систему компонент, що утворюють основу таких відношень: інтелектуально-когнітивну, мотиваційно-потребнісну, почуттєво-емоційну, регулятивно-вольову, операційно-динамічну й вчинково-оцінну [10, с. 21-22].

Зрештою, на підставі аналізу наукових досліджень, що присвячені теорії і практиці формування певних компетентностей (або особистісних якостей) здобувача освіти [4; 5; 6; 14; 15 та інших] є підстави стверджувати, що у межах спеціальних діагностичних процедур

прийнято виокремлювати когнітивно-інтелектуальну, ціннісно-мотиваційну, операційно-діяльнісну й організаційну компоненти сформованості досліджуваних компетентностей (або особистісних якостей). Окремо, варто відзначимо інтегральний характер вказаних компонент у поєднанні з певним функціональним навантаженням.

Між тим, логіка формування діагностичного інструментарію оцінювання сформованості аксіологічної професійної компетентності майбутнього фахівця в галузі культури і мистецтв зумовлює необхідність визначення відповідних критеріїв, показників і рівнів здійснення такої компетентності. Надамо їм, передусім, теоретичну характеристику.

Проведений нами аналіз наукових досліджень, що присвячені теорії і практиці формування певних компетентностей (або особистісних якостей) здобувача освіти дозволяє констатувати, що на тлі типового (обов'язкового) використання критеріїв (як засобів фіксації деяких ознак з метою оцінювання певного явища) у діагностичній практиці, практично завжди обумовлюється множинність підходів до феномену критеріїв. Перш ніж окреслити авторський підхід до феномену критеріїв, вважаємо за доцільне вказати типові підходи до його розуміння.

Так, у межах педагогічної теорії поняття «критерій», так би мовити хрестоматійно, потрактовується як об'єктивна ознака, на підставі якої проводиться порівняльна оцінка або класифікація педагогічних процесів чи фактів, що досліджуються. Водночас, критерії також розуміються як якості певного явища, що відображають його суттєві характеристики, а тому підлягають оцінюванню [8, с. 36]. Критерій також визначається як певна характеристика, на підставі якої можна оцінити досліджуваний педагогічний феномен, порівняти його з певними стандартами. «Головним критерієм сформованості якості, що досліджується, виступає її ідеальний рівень, що відповідає певним вимогам» [10, с. 182]. Критерій визначають і як сукупність основних показників, які розкривають норму, вищий рівень розвитку відповідної якості [17, с. 34]. Для розуміння феномену критерію варто звернути увагу на ідею «розгорнутості», відповідно до якої розгорнутий критерій постає як сукупність показників, які надають уявлення про ступінь, величину розвитку явища [18, с. 67]. При цьому, рівень якісного прояву критерію визначається конкретними показниками і, фактично, кожен критерій має свої показники і «цей процес має системоутворюючий зміст, який виражається в тому, що всі показники критерію представляються в їх сукупності» [7, с. 34].

Взявши до уваги, окреслені підходи до розуміння феномену критерій й досвід його використання у наукових дослідженнях, зауважимо, що у подальшому поняття «критерій» залучаємо у значенні засобу діагностики певних компетентностей (або особистісних якостей). Критерій сформованості певного явища на практиці фіксує якусь якість, властивість або ознаку досліджуваного феномену, що надає змогу оцінити (застосувати імовірнісно-статистичний підхід) щодо стану функціонування і розвитку досліджуваного феномену (у нашому дослідженні йдеться про сформованість аксіологічної професійної компетентності майбутнього фахівця в галузі культури і мистецтв в умовах аксіорозвивального середовища).

Оскільки критерії конкретизуються через певні показники (якісні ознаки), фактичний прояв яких є підставою висновків про рівень вияву досліджуваної якості, то далі нашу увагу маємо зосередити на показниках і рівнях як засобах якісної й кількісної оцінки критеріїв. Вказана позицію підкріплюється обґрунтованим положенням, що «критерії й показники перебувають у єдності та взаємозв'язку, підтверджуючи системність і цілісність досліджуваного феномена, а також наявність кореляційних зв'язків між ними» [9, с. 227]. Показник розглядається як конкретний і типовий прояв однієї із суттєвих сторін критерію, що допомагає дослідити наявність якості та оцінити про рівень її розвитку [19, с. 176]. При цьому «розрізняють кількісні показники, які фіксують наявність чи відсутність якої-небудь властивості, та якісні показники, які фіксують міру вираженості чи розвитку властивості» [11, с. 462]. На практиці вибір якісних або кількісних показників залежить від особливостей дослідження, його об'єкту й предмету, цілей та завдань. В нашому дослідженні, що

спрямоване на аналіз сформованості аксіологічної компетентності майбутнього фахівця в галузі культури і мистецтв в умовах аксіорозвивального середовища, головно застосовуватимуться якісні показники критеріїв.

Як було відзначено у вихідних положеннях нашого дослідження, у процесі визначення сформованості певних компетентностей важливу роль відіграє встановлення рівнів їх вияву, отож подальшу дослідницьку увагу зосередимо на понятті «рівень». Зокрема, українська дослідниця Галина Олійник надаючи якісну й кількісну характеристику визначених нею критеріїв і показників готовності майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілєвої діяльності школярів виокремлює три рівні прояву цього феномена – високий, базовий та елементарний. Для розуміння сутності кожного рівня відзначимо, що, елементарний рівень передбачає відсутність чи мінімальність проявів показників готовності майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілєвої діяльності зі школярами. Студентів базового рівня готовності вирізняє відносна комунікабельність, нестійкість мотивації щодо організації освітньо-дозвілєвої діяльності з школярами діяльності. Високий рівень характеризується наявністю усіх показників готовності майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілєвої діяльності з школярами [20, с. 155]. Ще одним прикладом застосування рівневого ранжування є запропоновані українською дослідницею Ольгою Молчанюк рівні сформованості ціннісного ставлення до природи майбутніх учителів: високий, середній, достатній. Високий рівень характеризується глибокими знаннями щодо розуміння суті та змісту системи цінностей і екологічних проблем, наявністю екомислення. Середній рівень характеризується наявністю основних знань про природу цінностей і екологічних проблем, втім вони мають несистематичний характер. Достатній рівень вказує на достатній рівень знань щодо змісту теорії цінностей і етичної поведінки людини в природі на тлі епізодичного виявлення почуття любові до природи [9, с. 237]. Зважаючи на вказане, для надання характеристики визначених нами критеріїв і показників сформованості аксіологічної компетентності майбутнього фахівця в галузі культури і мистецтв в умовах аксіорозвивального середовища буде застосовано таке ранжування: *високий, середній та низький*.

### 3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

На підставі викладеного вище теоретичного матеріалу ми маємо можливість від теоретичного визначення змісту означених засобів діагностики певних компетентностей (або особистісних якостей) здобувача освіти перейти до емпіричного виокремлення компонент, критеріїв, показників та рівнів сформованості аксіологічної професійної компетентності майбутнього фахівця в галузі культури і мистецтв.

В основу методології проєктування засобів діагностування сформованості аксіологічної компетентності фахівця у галузі 02 «Культура і мистецтво» обґрунтовано покласти систему наукових підходів, що забезпечують ефективність діагностичного інструментарію, а саме: 1) компетентнісний підхід (аксіологічна компетентність обґрунтовано розглядається як фундаментальна складова професійних компетентностей майбутнього фахівця в галузі культури і мистецтв); 2) системний підхід (діагностика сформованості аксіологічної компетентності фахівця у галузі 02 «Культура і мистецтво» потрактовується як обов'язкова складова педагогічного моніторингу, а моніторинг – як інформаційний механізм управління аксіорозвивальним середовищем); 3) кваліметричний підхід (обґрунтовує необхідність багатокритеріальної діагностики аксіологічної компетентності фахівця у галузі 02 «Культура і мистецтво»); 4) імовірно-статистичний підхід (передбачає, що діагностика аксіологічної компетентності має статистичний вимір).

Виокремлені нами когнітивно-інтелектуальна, ціннісно-мотиваційна, операційно-діяльнісна й організаційна компоненти в контексті діагностики сформованості аксіокомпетентності майбутнього фахівця в галузі культури і мистецтв наповнені такими характеристиками:

1) когнітивно-інтелектуальна компонента вказує на засвоєння аксіологічних знань, розуміння їхнього значення для культурно-мистецької діяльності, усвідомлення потреби у систематичній ціннісній підготовці і набуття ціннісного досвіду, сформоване уявлення про ціннісну специфіку майбутньої професії;

2) ціннісно-мотиваційна компонента засвідчує наявність внутрішнього прагнення майбутнього фахівця в галузі культури і мистецтв до оволодіння аксіологічною компетентністю, усвідомлення значення цієї компетентності для майбутньої професії, усвідомлення цінності професійної діяльності в галузі культури і мистецтв, вмотивованість до оволодіння освітньо-пізнавальними технологіями, вмотивованість до успішної кар'єри;

3) операційно-діяльнісна компонента корелює із здатністю практичного застосування аксіологічних знань у життєвій практиці й професійній діяльності, вмінням здійснювати рефлексію щодо своєї аксіологічної компетентності й досвіду її застосування, а також засвідчує креативність реалізації такої компетентності у професійній царині;

4) організаційна компонента репрезентована здатністю до самоосвіти, зокрема здобуття аксіологічної компетентності, навички застосування різноманітних засобів, форм й методів самоосвіти; володіння інструментарієм професійного зростання (зокрема, у контексті розвитку ціннісного інтелекту).

Взявши до уваги досвід наукових досліджень у сфері теорії і практики формування певних компетентностей (або особистісних якостей) здобувача освіти, зокрема відображені й обґрунтовані в них типові підходи до визначення критеріїв та показників діагностики вказаних педагогічних явищ, маємо методологічні підстави для визначення критеріїв і показників сформованості аксіологічної компетентності майбутнього фахівця в галузі культури і мистецтв в умовах аксіорозвивального середовища.

Отож *критерієм* когнітивно-інтелектуальної компоненти є *«розуміння сутності та специфіки аксіологічних знань і професійно значущих цінностей»*, а його показниками є свідоме розуміння:

– сутності ціннісних феноменів (цінності, ціннісні орієнтації, ціннісно-смилова сфера, ціннісна свідомість, аксіологічна культура тощо) в індивідуальному й соціальному вимірі, функцій ціннісних феноменів у соціокультурному просторі, зокрема у професійній діяльності;

– сутності аксіологічного знання як структурованої системи різних фактів, закономірностей, теоретичних побудов ціннісної теорії;

– значення аксіознання для культурно-мистецької професійної діяльності.

*Критерієм* ціннісно-мотиваційної компоненти є *«засвоєння професійно значущих цінностей як мотивуючих факторів культурно-мистецької професійної діяльності»*. При цьому показниками даного критерію є:

– усвідомлення потенціалу та перспектив застосування аксіологічних знань, а також ціннісного виміру майбутньої професії і професійно значущих цінностей;

– наявність стійкої мотивації щодо оволодіння аксіологічною компетентністю;

– усвідомлення цінності професійної діяльності в галузі культури і мистецтв;

– прагнення до оволодіння освітньо-пізнавальними технологіями як запоруки подальшої успішної кар'єри.

*Критерієм* операційно-діяльнісної компоненти є *«практична реалізація аксіологічної компетентності як відображення внутрішнього прийняття й здатності до реалізації і промоції цінностей культури і мистецтва»*, показниками є:

– здатністю практичного застосування аксіологічних знань у життєвій практиці й професійній діяльності;

– вмінням здійснювати рефлексію щодо своєї аксіологічної компетентності й досвіду їхнього застосування;

– креативність реалізації аксіологічної компетентності в культурно-мистецькій професійній діяльності.

*Критерієм* організаційної компоненти є *«практичне здійснення сукупності дій, спрямованих на самоосвіту й професійне зростання як особисті цінності»*. При цьому показниками даного критерію є:

– усвідомлене бажання вдосконалювати власні професійні компетентності, зокрема

прагнення до професійно-аксіологічного саморозвитку;

- здатність до самоорганізації в освітньо-пізнавальній діяльності, зокрема з метою опанування інформаційним та знанневим потоком аксіологічного змісту;
- навички застосування різноманітних засобів, форм й методів самоосвіти у поєднанні з володінням інструментарієм професійного зростання.

Наведені приклади формулювання рівнів вияву показників критеріїв сформованості певних компетентностей (або особистісних якостей), як і результати аналізу використання рівневого підходу у дослідженнях різних науковців дозволяють констатувати як типову практику використання трирівневого ранжування, де *низький рівень* переважно характеризується термінами «відсутність» або «мінімальний», *середній (або достатній) рівень* – термінами «фрагментарний» або «частковий», *високий рівень* – термінами «повний», «глибокий» або «максимальний».

Взявши до уваги означене, для надання характеристики визначених нами критеріїв і показників сформованості аксіологічної компетентності майбутнього фахівця в галузі культури і мистецтв в умовах аксіорозвивального середовища пропонуємо застосувати таке ранжування: *високий, середній та низький*. Наведемо характеристики кожного із зазначених рівнів.

*Низький рівень* – характеризується:

- мінімальним розумінням сутності та специфіки аксіологічних знань і професійно значущих цінностей;
- відсутністю стійкої мотивації щодо оволодіння аксіологічною компетентністю;
- мінімальною здатністю до практичного застосування аксіологічних знань у життєвій практиці й професійній діяльності;
- неактивним прагненням до професійно-аксіологічного саморозвитку й первинними навичками застосування різноманітних засобів, форм й методів самоосвіти.

*Середній рівень* – характеризується:

- достатнім рівнем розуміння сутності ціннісних феноменів в індивідуальному й соціальному вимірі, а також обізнаністю з системою аксіологічного знання;
- частковим засвоєнням професійно значущих цінностей як мотивуючих факторів культурно-мистецької професійної діяльності;
- базовими вміннями здійснювати рефлексію щодо своєї аксіологічної компетентності;
- усвідомленим прагненням до здійснення сукупності дій, спрямованих на самоосвіту й професійне зростання.

*Високий рівень* – характеризується:

- глибинним розумінням ціннісних феноменів й сутності аксіологічного знання як основи аксіологічної компетентності з усвідомленням її значення для культурно-мистецької професійної діяльності;
- повним засвоєнням професійно значущих цінностей як мотивуючих факторів культурно-мистецької професійної діяльності у поєднанні з усвідомленням цінності професійної діяльності в галузі культури і мистецтв;
- рефлексія щодо своєї аксіологічної компетентності та здатність до креативної реалізації аксіологічної компетентності в культурно-мистецькій професійній діяльності;
- системним й послідовним здійсненням сукупності дій, спрямованих на самоосвіту й професійне зростання у поєднанні з розвиненими навичками застосування інструментарію професійного зростання.

#### 4. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Важливим елементом проектування аксіорозвивального середовища є діагностика результатів реалізованої системи методичних й організаційно-управлінських кроків щодо моделювання й практичної реалізації організаційно-педагогічних умов спрямованих на забезпечення певних результатів. У контексті нашого дослідження таким результатом є формування аксіологічної компетентності фахівців у галузі 02 «Культура і мистецтво».

Виходячи з вказаного, нами було здійснено систематизацію засобів діагностики сформованості такої компетентності: компонент, критеріїв і показників (і рівнів їхнього вияву). На підставі проведеного дослідження обґрунтовано зробити такі висновки:

1. Визначення компонент сформованості певних компетентностей має значний потенціал для розкриття різних аспектів певних компетентностей в структурі особистості за результатами освітнього процесу. В контексті діагностики сформованості аксіологічної компетентності майбутнього фахівця в галузі культури і мистецтв нами виокремлено когнітивно-інтелектуальну, ціннісно-мотиваційну, операційно-діяльнісну й організаційну компоненти.

2. Компонент сформованості певних компетентностей мають критерії за якими підтверджується (або спростовується) факт наявності таких компонент. Зважаючи на описані у нашому дослідженні компоненти сформованості аксіологічної компетентності, їхніми критеріями було визначено: 1) розуміння сутності та специфіки аксіологічних знань і професійно значущих цінностей; 2) засвоєння професійно значущих цінностей як мотивуючих факторів культурно-мистецької професійної діяльності; 3) практичну реалізацію аксіологічної компетентності як відображення внутрішнього прийняття й здатності до реалізації і промоції цінностей культури і мистецтва; 4) практичне здійснення сукупності дій, спрямованих на самоосвіту й професійне зростання як особисті цінності.

3. Оскільки критерій сформованості певного явища на практиці фіксує якусь якість, властивість або ознаку досліджуваного феномену, що надає змогу оцінити (застосувати імовірно-статистичний підхід) щодо стану функціонування і розвитку досліджуваного феномену, особливого значення набувають показники критеріїв та рівні їхньої реалізації. Система відповідних показників і рівнів відпрацьована нами з урахуванням особливостей навчально-методичних заходів й організаційних зусиль спрямованих на формування аксіологічної професійної компетентності майбутнього фахівця в галузі культури і мистецтв в умовах аксіорозвивального середовища.

Щодо програми подальших досліджень, то принциповим моментом дослідницької роботи є практична перевірка її результатів. Отож концептуальним завданням нашого дослідження є створення змістово-функціональної моделі формування аксіологічної професійної компетентності майбутнього фахівця у галузі 02 «Культура і мистецтво». За допомогою такої моделі постає можливість скласти уявлення щодо застосованої методики реалізації аксіорозвивального середовища, а також є практична можливість діагностування заявленого освітнього результату – сформованості аксіологічної компетентності.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти Київ: Атіка, 2009. 684 с.
- [2] Дзвоник Г. П. Структурні компоненти психологічної готовності до педагогічної діяльності. URL: [http://www.rusnauka.com/SND/Pedagogica/2\\_dzvonik%20g..doc.htm](http://www.rusnauka.com/SND/Pedagogica/2_dzvonik%20g..doc.htm) (доступ 15.07.2021).
- [3] Столяренко О. Гуманізація і гуманітаризація освіти на шляху духовного розвитку особистості. *Рідна школа*. 2002. № 3. С. 19–22.
- [4] Вакалюк Т. А. Теоретико-методичні засади проектування і використання хмароорієнтованого навчального середовища у підготовці бакалаврів інформатики : дис. ... док. пед. наук: 13.00.10. Житомир, 2019. 614 с.
- [5] Дем'янюк В. В. Формування у майбутніх спеціалістів з бухгалтерського обліку ціннісних професійних орієнтацій у фаховій підготовці: дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук : 13.00.04. Рівне, 2019. 288 с.
- [6] Лупак Н. М. Дисертація теорія і практика формування комунікативної компетентності майбутніх учителів мистецьких спеціальностей на засадах інтермедіальної технології : дис. ... док. пед. наук: 13.00.04. Тернопіль, 2021. 610 с.
- [7] Бондаренко В. І. Критерії, показники та рівні сформованості професійного іміджу майбутніх учителів технологій. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5 : Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2015. Вип. 52. С. 32–39.
- [8] Курило В. Моделювання системи критеріїв оцінки розвитку освіти в регіоні. *Педагогіка і психологія*. 1999. № 2. С. 35–39.
- [9] Молчанюк О. В. Теоретико-методологічні засади виховання в майбутніх учителів біології ціннісного ставлення до природи: дис. на здоб. наук. ступ. д-ра пед. наук : 13.00.07. Київ, 2020. 469 с.



- [10] Молчанюк О. В. Виховання в майбутніх учителів біології ціннісного ставлення до природи: методологія, теорія, практика: моногр. Харків : Видавець О.А. Мірошніченко, 2018. 392 с.
- [11] Кричківська О. В., Лиса Н. С. Критерії та показники сформованості міжкультурної комунікативної компетентності у студентів-випускників вищих навчальних закладів економічного профілю. *Молодий вчений*. 2017. № 10. С. 461–466.
- [12] Блашкова О. М. Формування гуманістичних цінностей студентів природничих спеціальностей у навчально-виховному процесі педагогічних університетів: дис. ... к-та. пед. наук : 13.00.07. Київ, 2019. 227 с.
- [13] Ковінько А. В. Підготовка майбутніх учителів до розвитку творчого потенціалу молодших школярів засобами арт-терапії : дис. ... кан. пед. наук ; 13.00.04. Харків, 2017. 275 с.
- [14] Стадніченко Н. В. Організаційно-педагогічні умови підготовки майбутнього актора до професійного спілкування : дис. ... к. пед. наук : 13.00.04. Запоріжжя, 2017. 397 с.
- [15] Колодницька О. Д. Стимулювання професійного саморозвитку майбутнього вчителя гуманітарного профілю засобами проектних технологій : автореф. дис....канд. пед. наук: 13.00.04. Хмельницький, 2012. 20 с.
- [16] Столяренко О. В. Теоретичні і методичні основи виховання ціннісного ставлення до людини в учнів загальноосвітньої школи : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.07. Вінниця, 2018. 610 с.
- [17] Жихорська О. Критерії, показники та рівні сформованості професійної компетентності навчально-допоміжного персоналу вищого навчального закладу. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2015. № III(34). Issue: 69. Pp. 33–38.
- [18] Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). Київ: Освіта Україна, 2008. 274 с.
- [19] Олійник Г. М. Підготовка майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілєвої діяльності учнів 5-7 класів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05. Київ, 2015. 273 с.
- [20] Олійник Г. М. Критерії, показники та рівні сформованості майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілєвої діяльності. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2016. Випуск 2 (39). С. 32–39.

## AXIOLOGICAL PROFESSIONAL COMPETENCE FUTURE SPECIALIST IN THE FIELD OF CULTURE AND ARTS: DIAGNOSTIC TOOLS

### Shetelya Natalia Ihorivna

candidate of Psychological Sciences, Associate Professor, Honored Worker of Culture of Ukraine,  
director of the institute KZVO «Uzhgorod Institute of Culture and Arts»

Uzhhorod, Ukraine

ORCID ID: 0000-0001-8810-4805

[uzhgorodkkm@gmail.com](mailto:uzhgorodkkm@gmail.com)

**Annotation.** The current cultural situation is characterized by the state of uncertainty and disorientation. In turn, the growing importance of the field of culture and arts, in particular, the value component of the professional training of representatives in this field is being actualized. The purpose of the presented research is to systematize the means of diagnosing the formation of axiological competence of the future specialists in the field 02 “Culture and Art” – component, criteria and indicators (and levels of their disclosure).

In the context of diagnosing the formation of axiological competence of the future specialists in the field of culture and arts, cognitive-intellectual, value-motivational, operational-activity and organizational components are allocated. Their criteria determine: 1) understanding of the essence and specifics of axiological knowledge and professionally significant values; 2) assimilation of professionally significant skills as motivating factors of cultural and artistic professional activity; 3) practical implementation of axiological competence as a reflection of internal acceptance and ability to realize and promote values of culture and arts; 4) practical implementation of a set of actions aimed at self-education and professional growth as personal values. The system of the corresponding indicators and levels is substantiated taking into account the peculiarities of education and methodological measures and organizational efforts directed on formation of axiological professional competence of the future expert in the field of culture and arts in the conditions in the external environment.

It is believed that the developed diagnostic tools can be used in the process of creating a meaningful-functional model of axiological professional competence of the future specialist in the field 02 “Culture and Art” for practical verification of the formation of axiological competence.

**Key words:** vocational education, axiodevelopmental environment, axiological competence, diagnostic tools.

## References (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Bykov V. Yu. Modeli orhanizatsiinykh system vidkrytoi osvity [Models of organizational systems of open education]. Kyiv: Atika, 2009. 684 s. (in Ukrainian)
- [2] Dzvonyk H. P. Strukturni komponenty psykholohichnoi hotovnosti do pedahohichnoi diialnosti [Structural components of psychological readiness for pedagogical activity]. URL: [http://www.rusnauka.com/SND/Pedagogica/2\\_dzvonyk%20g..doc.htm](http://www.rusnauka.com/SND/Pedagogica/2_dzvonyk%20g..doc.htm) (dostup 15.07.2021). (in Ukrainian)
- [3] Stoliarenko O. Humanizatsiia i humanitaryzatsiia osvity na shliakhu dukhovnoho rozvytku osobystosti [Humanization and humanization of education on the path of spiritual development of the individual]. Ridna shkola. 2002. № 3. S. 19–22. (in Ukrainian)
- [4] Vakaliuk T. A. Teoretyko-metodychni zasady proektuvannia i vykorystannia khmaroorientovanoho navchalnoho seredovyscha u pidhotovtsi bakalavriv informatyky [Theoretical and methodological principles of design and use of cloud-based learning environment in the preparation of bachelors of computer science]: dys. ... dok. ped. nauk: 13.00.10. Zhytomyr, 2019. 614 s. (in Ukrainian)
- [5] Demianiuk V. V. Formuvannia u maibutnikh spetsialistiv z bukhhaltenskoho obliku tsinnisnykh profesiinykh oriientsii u fakhovii pidhotovtsi [Formation of future professionals in accounting value professional orientations in professional training]: dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04. Rivne, 2019. 288 s. (in Ukrainian)
- [6] Lupak N. M. Teoriia i praktyka formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv mystetskykh spetsialnostei na zasadakh intermedialnoi tekhnolohii [Theory and practice of formation of communicative competence of future teachers of art specialties on the basis of intermedia technology]: dys. ... dok. ped. nauk: 13.00.04. Ternopil, 2021. 610 s. (in Ukrainian)
- [7] Bondarenko V. I. Kryterii, pokaznyky ta rivni sformovanosti profesiinoho imidzhu maibutnikh uchyteliv tekhnolohii [Criteria, indicators and levels of professional image of future technology teachers]. Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Seriiia 5 : Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy. 2015. Vyp. 52. S. 32–39. (in Ukrainian)
- [8] Kurylo V. Modeliuvannia systemy kryteriiv otsinky rozvytku osvity v rehioni [Modeling the system of criteria for assessing the development of education in the region]. Pedahohika i psykholohiia. 1999. № 2. S. 35–39. (in Ukrainian)
- [9] Molchaniuk O. V. Teoretyko-metodolohichni zasady vykhovannia v maibutnikh uchyteliv biolohii tsinnisnoho stavlennia do pryrody [Theoretical and methodological principles of education in future teachers of biology of values to nature]: dys. ... d-ra ped. nauk : 13.00.07. Kyiv, 2020. 469 s. (in Ukrainian)
- [10] Molchaniuk O. V. Vykhovannia v maibutnikh uchyteliv biolohii tsinnisnoho stavlennia do pryrody: metodolohiia, teoriia, praktyka [Education of future teachers of biology values to nature: methodology, theory, practice]. Kharkiv : Vydavets O.A. Miroshnichenko, 2018. 392 s. (in Ukrainian)
- [11] Krychkivska O. V., Lysa N. S. Kryterii ta pokaznyky sformovanosti mizhkulturnoi komunikatyvnoi kompetentnosti u studentiv-vypusknikiv vyshchychkh navchalnykh zakladiv ekonomichnoho profilu [Criteria and indicators of the formation of intercultural communicative competence in graduate students of higher educational institutions of economic profile]. Molodyi vchenyi. 2017. № 10. S. 461–466. (in Ukrainian)
- [12] Blashkova O. M. Formuvannia humanistychnykh tsinnostei studentiv pryrodnychyykh spetsialnostei u navchalno-vykhovnomu protsesi pedahohichnykh universytetiv [Formation of humanistic values of students of natural specialties in the educational process of pedagogical universities]: dys. ... k-ta. ped. nauk : 13.00.07. Kyiv, 2019. 227 s. (in Ukrainian)
- [13] Kovinko A. V. Pidhotovka maibutnikh uchyteliv do rozvytku tvorchoho potentsialu molodshykh shkoliariv zasobamy art-terapii [Preparation of future teachers for the development of creative potential of junior schoolchildren by means of art therapy]: dys. ... kan. ped. nauk ; 13.00.04. Kharkiv, 2017. 275 s. (in Ukrainian)
- [14] Stadnichenko N. V. Orhanizatsiino-pedahohichni umovy pidhotovky maibutnoho aktora do profesiinoho spilkuvannia [Organizational and pedagogical conditions of preparation of the future actor for professional communication]: dys. ... k. ped. nauk: 13.00.04. Zaporizhzhia, 2017. 397 s. (in Ukrainian)
- [15] Kolodnytska O. D. Stymuliuvannia profesiinoho samorozvytku maibutnoho vchytelia humanitarnoho profilu zasobamy proektnykh tekhnolohii [Stimulation of professional self-development of the future teacher of humanitarian profile by means of project technologies]: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04. Khmelnytskyi, 2012. 20 s. (in Ukrainian)
- [16] Stoliarenko O. V. Teoretychni i metodychni osnovy vykhovannia tsinnisnoho stavlennia do liudyny v uchniv zahalnoosvitnoi shkoly [Theoretical and methodical bases of education of the value relation to the person at pupils of comprehensive school]: dys. ... d-ra ped. nauk : 13.00.07. Vinnytsia, 2018. 610 s. (in Ukrainian)
- [17] Zhykhorska O. Kryterii, pokaznyky ta rivni sformovanosti profesiinoy kompetentnosti navchalno-dopomizhnoho personalu vyshchoho navchalnoho zakladu [Criteria, indicators and levels of professional competence of teaching and support staff of higher education]. Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology. 2015. № III(34). Issue: 69. Rr. 33–38. (in Ukrainian)
- [18] Padalka H. M. Pedahohika mystetstva (Teoriia i metodyka vykladannia mystetskykh dystsyplin) [Art pedagogy (Theory and methods of teaching art disciplines)]. Kyiv: Osvita Ukraina, 2008. 274 s. (in Ukrainian)

- [19] Oliinyk H. M. Pidhotovka maibutnykh sotsialnykh pedahohiv do orhanizatsii osvitno-dozvillievoi diialnosti uchniv 5-7 klasiv [Preparation of future social educators for the organization of educational and leisure activities of students of 5-7 grades]: dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.05. Kyiv, 2015. 273 s. (in Ukrainian)
- [20] Oliinyk H. M. Kryterii, pokaznyky ta rivni sformovanosti maibutnykh sotsialnykh pedahohiv do orhanizatsii osvitno-dozvillievoi diialnosti [Criteria, indicators and levels of formation of future social educators for the organization of educational and leisure activities]. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii: «Pedahohika. Sotsialna robota». 2016. Vypusk 2 (39). S. 32–39. (in Ukrainian)